

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 338.47+656.1

JEL Classification: M 190

МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Близнюк А.О., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Анотація. В даній статті досліджено поняття «економічна безпека», обґрунтовано необхідність впровадження підрозділу з контролю економічної безпеки на підприємстві будь-якої сфери діяльності, також досліджені загрози, які можуть нести підприємства, нехтуючи цим підрозділом. Також в роботі наведено механізм дії підрозділу економічної безпеки і описаний інструментарій, який використовує механізм. Предметом дослідження є економічна безпека підприємства. Основною метою статті є конкретизація відомих визначень «механізм забезпечення економічної безпеки», а також аналіз інструментарію забезпечення економічної безпеки на підприємстві. У роботі використані методи групування при виявленні підходів до визначення досліджуваних понять і графічний, який використаний при подачі результатів дослідження.

У роботі визначено, що невпевненість у достатньому рівні безпеки і відсутність дій щодо її забезпечення надає соціально-економічним процесам таких властивостей як хаотичність, спонтанність і емоційність. Все це має своє відображення при прийнятті будь-якого рішення, позначається на відсутності орієнтира і стратегії розвитку соціально-економічної системи і т.п. Загалом, для підвищення виробничого потенціалу промислового підприємства, забезпечення максимальної економічної безпеки утворюється необхідність в створенні підрозділу, який контролюватиме економічну безпеку. Даний підрозділ має працювати за чітко сформульованим і структурованим механізмом, який забезпечить для підприємства максимальний рівень економічної безпеки. Наведений механізм повинен забезпечити результат, який потягне за собою мінімізацію витрат підприємства, забезпечить адаптацію до нових правил, посприє, у міру можливості, стійкого положення в кризових ситуаціях.

Ключові слова: економічна безпека, механізм функціонування, підрозділ, контроль.

THE MECHANISM OF FUNCTION AND PROCURING OF THE ECONOMIC SECURITY ON THE ENTERPRISE

Andriy Blyznyuk, PhD in Economics, Associate Professor

Kharkiv National Automobile and Highway University

Summary. The term of “economic security” was investigated in the following article. Also it was grounded the necessity of implanting the subdivision that would control the economic security of the enterprise of any activity. The treats that the enterprise could have also were researched. And the mechanism of economic security was described with its’ own tools. The object of the investigation is economic security of the enterprise. The main idea is the specification of famous terms that mean “the mechanism of economic security on the enterprise” and also the analysis its’ own tools. The grouping and graphic methods were used in the research in order to present the results of the investigation.

The following research established that the uncertainty of sufficient level of security and the absence of the actions bring the chaotic state, spontaneity, emotionality to social-economic effects. That is all must be reflected in the accepting any decision, designated on the absence of landmark and the strategy for social-economic potential. Generally for the improving of the industrial potential on the manufacturing enterprise, providing the top economic security has been creating the subdivision that would be carry on controlling the economic security of the enterprise. The following subdivision should work on the rightly formed and structured mechanism that could provide the top level of economic security on the enterprise. The directed mechanism must provide next results: to minimize the costs of enterprise, to provide the adaptation for the new rules and to help in crisis situations.

Keywords: economic security, mechanism of function, control, subdivision.

Постановка проблеми. Для ефективної роботи кожне підприємство повинно використовувати в своїй структурі підрозділ, яке зможе контролювати економічну безпеку, вчасно реагувати на як зовнішні, так і внутрішні чинники, приймати різні управлінські рішення і максимально швидко реагувати на різні «кризи». Більшість підприємств

вже мають подібні відділи, проте даний підрозділ не має точного механізму або інструментарію та виходить із ситуації різними методами. Маючи конкретні механізми регулювання, більшість підприємств могли б в найкоротші терміни вирішити поставлені завдання і забезпечити свою діяльність від економічних ризиків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням економічної безпеки на різних підприємствах, а також їх механізмів займалися різні як вітчизняні, так і зарубіжні вчені. Найбільш вагомий внесок у дослідження економічної безпеки на підприємстві внесений такими вченими як Г.Козаченко, В.Пономарьов, О.Ляшенко, А.Іванов, В.Шликов, Л.Донець, Н.Ващенко, М.Тумар, М.Бендіков, В.Гончаров [1-8].

Невирішені складові загальної проблеми. Дослідження в галузі економічної безпеки на промислових підприємствах детально розглянуті сучасними вченими, але існує багато питань щодо єдиного механізму функціонування економічної безпеки. Незважаючи на вище сказане проведені дослідження допоможуть визначити механізм забезпечення економічної безпеки підприємства і пояснити необхідність впровадження підрозділу з контролю економічної безпеки на підприємстві за погрозами, які можуть нести підприємства, нехтуючи цим підрозділом.

Формулювання цілей статі. Основною метою дослідження є конкретизація відомих визначень поняття «механізм забезпечення економічної безпеки», а також аналіз інструментарію забезпечення економічної безпеки на підприємстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний погляд на забезпечення економічної безпеки підприємства знаходиться в площині триади цілей управління економічної безпеки: «інтереси» - «загрози» - «ресурси» [1]. Економічні інтереси підприємства є домінуючими. Їх захист забезпечується відповідним механізмом, складність якого пропорційна різноманіттю економічних інтересів підприємства [2,3]. Визначення поняття економічної безпеки підприємства досі ставить багатьох дослідників в глухий кут. Сьогодні не існує єдиного поняття економічної безпеки. Багато вчених дають різне трактування даного поняття. Один з дослідників вважає, що економічна безпека це прагматичний і обдуманий менеджмент на підприємстві, який забезпечує перевагу за рахунок уже наявних ресурсів, забезпечує економічну і фінансову стійкість підприємства в умовах ринкової економіки [9]. Інший дослідник припускає, що економічна безпека означає здатність до сприйняття і оперативної реакції на різні зовнішні і внутрішні чинники, такі як: недобросовісна конкуренція, протиправна діяльність окремих осіб, зовнішні загрози і т.д. [10]. А де хто зовсім вважає, що економічна безпека підприємства не залежить від господарюючих суб'єктів, а виступає на державному рівні [8]. Таким чином, сьогодні існує не один підхід до визначення поняття економічної безпеки.

Проаналізувавши ряд визначень можна сказати, що економічна безпека - це здатність підприємства максимально стійко і оперативно реагувати на сформовані зовнішні і внутрішні кризи, пов'язані з раніше перерахованими факторами, тим самим не переривати виробництво, а продовжувати його.

Ефективне управління підприємством може досягатися різними методами і способами, одним з яких є створення на підприємстві підрозділу з контролю економічної безпеки.

Таким чином, необхідність забезпечення економічної безпеки підприємства вимагає перегляду його організаційної структури та створення нового відповідного підрозділу. Однак на більшій кількості вітчизняних підприємств на сьогодні вже існують підрозділи, що забезпечують їх безпеку - це так звані «служби безпеки». Тому в умовах їх наявності на підприємстві виникає питання доцільності створення нового структурного підрозділу [1].

Підрозділ з управління економічною безпекою є вимогою сьогодення для сучасного підприємства, яке активно розвивається в умовах вітчизняного ринку. Однак правильність його впровадження в організаційну структуру управління підприємством і ступінь дотримання головних принципів менеджменту при цьому в значній мірі визначають ефективність реалізації функцій досліджуваного підрозділу при забезпеченні певного власником рівня економічної безпеки [11].

Для придушення більшості проблем використовуються різні механізми і інструменти в залежності від того, як проявилася проблема. Рішенням проблем пов'язаних з економічною безпекою займається механізм забезпечення економічної безпеки, який використовує законодавчу базу в разі виникнення проблеми із зовнішнього середовища або на державному рівні. Це боротьба з монополістами або нечесна конкуренція, а також різні управлінські рішення, укази, розпорядження начальства або уповноважених осіб, якщо проблема з'являється безпосередньо на підприємстві, то відбувається

вихід з ладу основних або оборотних фондів, зміна ієрархії управління, перехід на нові технології і т. п. Наведені рішення можуть бути використані після повного аналізу наявної проблеми, а також пошуку альтернативних варіантів їх вирішення.

Поняття механізму також як і термін, неоднозначно і різні вчені схильні до різних відповідей, однак деякі поступово приходять до одного.

Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства являє собою сукупність засобів і методів впливу на процес розробки і реалізації управлінських рішень, спрямованих на забезпечення безкризового економічного розвитку підприємства. Він включає в себе різні чотири підсистеми, які використовуються при вирішенні певних проблем як внутрішніх, так і зовнішніх (рис. 1).

Рисунок 1 – Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства

До першої підсистемі відносять системи моніторингу, різні оцінки фінансового стану підприємства, ідентифікацію внутрішніх і зовнішніх загроз, прогнозування банкрутства, оцінку ризиків. Підсистема «інструменти» необхідна для своєчасного виявлення проблем пов'язаних з економічною безпекою, а також вказівки в якому середовищі з'явилася проблема.

До другої підсистемі відносять індикатори економічної безпеки, нормативні оцінки, різні індекси і показники. Вони допомагають визначити на якій стадії знаходиться проблема, як швидко вона прогресує, на що впливає і яких збитків несе.

До третьої підсистемі вже відносимо можливі варіанти рішень, раніше згадані. Прикладами управлінських рішень можуть бути: маневрування ресурсами, перегляд стратегії, санкції і премії, мотивація і стимул, формування резервних фондів, позовні заяви і т.д.

До четвертої підсистемі відносять різні правові основи, в яких виникла проблема може бути усунена: правова, інформативна, кадрова, організаційно-управлінська.

Висновок або наукова новизна. Таким чином, для забезпечення максимально ефективного виробництва, підприємства будь-якої сфери діяльності повинні створювати підрозділ, який контролює економічну безпеку, для своєчасного виявлення ризиків із зовнішнього або внутрішнього середовища, компенсації фінансових збитків, формуванні резервних фондів. У свою чергу підрозділ економічної безпеки має працювати за чітко сформульованим і структурованим механізмом, який допоможе витягти максимум. Механізми, в свою чергу, залучають різні інструменти, показники, управлінські рішення, різну інформацію по підприємству. Результатами діяльності підрозділу з економічної безпеки можуть бути: мінімізація витрат підприємства, адаптація до нових правил, стійке положення в кризових ситуаціях.

Перелік посилань:

1. Козаченко Г.В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: Монографія / Г.В. Козаченко, В.П. Пономарев, О.М. Ляшенко. – К.: Лібра, 2003. – 280 с.

2. Ляшенко О.М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства: [монографія] / О.М. Ляшенко. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2011. – 400 с.

3. Ляшенко А. Н. Процессно-ориентированное управление экономической безопасностью предприятия / А. Н. Ляшенко, И. Ю. Ладыко // Экономика. Менеджмент. Підприємництво: зб. наук. праць. Вип. 22. Ч. I. – Луганськ: СНУ ім. В. Даля, 2010. – С. 187–191.

4. Иванов А. Экономическая безопасность предприятия / А. Иванов, В. Шлыков. – М., 2003. – 265 с.

5. Донець Л.І. Економічна безпека підприємства: Навч. пос. / Л.І. Донець, Н.В. Ващенко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 240 с.
6. Тумар М.Б. Основи економічної безпеки підприємства: Навч. посіб. / М.Б. Тумар. – К.: «Хай-Тек Прес», 2008. – 232 с.
7. Бендиков М.А. Экономическая безопасность предприятия в условиях кризисного развития / М.А. Бендиков // Менеджмент в России и за рубежом. – 2000. - №2. – С. 17-30.
8. Гончаров В.Н. Выбор методов управления рисками в системе обеспечения экономической безопасности предприятия / В.Н. Гончаров, Л.В. Мартынова // Обеспечение комплексной безопасности предприятий: проблемы и решения : материалы междунар. науч.-практ. конф., 4-6 июня 2012 г. – Рязань: Изд-во Рязан. радиотех. ун-та, 2012. – С. 80-82.
9. Экономическая безопасность предприятия: учебное пособие / Нурлихина Гульмира, Пралиев Жомарт. – LAP Lambert Academic Publishing, 2013. – 288 с.
10. Тохиров Т.И. Управление экономической безопасностью / Т.И. Тохиров // Экономика, предпринимательство и право. – 2013. – №2 (19). – С. 19-26.
11. Близнюк А. О. Особливості інтеграції підрозділу управління економічною безпекою в організаційну структуру підприємства / І. А. Дмитрієв, А. О. Близнюк // Бізнес-Інформ. – 2012. – № 8. – С. 184-186.

Стаття надійшла: 07.05.2016 р.

Рецензент: д.е.н., проф. Дмитрієв І.А.

УДК 658.012.8

JEL classification: M21

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Потапюк І.П., к.е.н., доцент

Годловський А.Т., магістрант

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

Анотація. У публікації підлягають розгляду питання щодо теоретичного обґрунтування управління економічною безпекою підприємства. Мета статті полягає у поглибленні теоретичних аспектів щодо управління економічною безпекою підприємства. Предметом даного дослідження виступають теоретичні та методичні положення процесу управління економічною безпекою підприємства. Під час роботи над статтею нами було використано метод узагальнення та порівняння, метод аналогії, метод графічного зображення даних. Визначено, що головною складовою забезпечення безпеки підприємства загалом є економічна безпека суб'єкта господарювання. Відмічено, що під економічною безпекою підприємства розуміємо забезпечення такого стану функціонування підприємства, який передбачає досягнення позитивного економічного ефекту шляхом одержання прибутку та задоволення потреб споживачів. Досліджено тлумачення поняття «економічна безпека», звідки бачимо, що різні автори використовують різноманітні визначення поняття економічної безпеки підприємства, але більшість з них одностайні в тому, що керівництво підприємства має забезпечити ефективне використання ресурсів, задіяних для подолання загроз у досягненні цілей бізнесу. Встановлено, що головною метою економічної безпеки підприємства є гарантія його стабільного та максимально ефективного функціонування в нинішній час і високий потенціал розвитку в майбутньому. Виокремлено основні принципи економічної безпеки: принцип системності й комплексності, принцип обґрунтованості, принцип своєчасності, принцип координації, принцип гнучкості й адаптації, принцип законності, принцип економічної доцільності, принцип диференціації, принцип варіантності (альтернативності), принцип спеціалізації елементів, принцип достатності, принцип безперервності, принцип економії ресурсів, принцип повної підконтрольності. Виділено основні функціональні складові економічної безпеки підприємства, якими є фінансова, інтелектуальна, кадрова, технологічна, правова, інформаційна, екологічна, силова, ринкова та інтерфейсна складові.

Ключові слова: безпека, економічна безпека підприємства, управління економічною безпекою, принципи економічної безпеки, функціональні складові економічної безпеки підприємства.